

cos; quin etiã producant eas tempestates ad plures menses, & interdum annum constituent absque vere, quia ver erit forte constitutionis hyemalis, & sic de cæteris; cum ergo morbi pro temporum constitutione inultum faciat hoc modo accepta, in determinando de recuperata sanitate ejus, qui aliquando insanivit, debet expectari, ut pertranseat omnino annus, & tota sequens anni tempestas, ut dixi.

Cæterum cum aliqui dementes, atque etiã Maniaci, & Melancholici non circa omnia insaniant, sed circa nonnulla quædam particularia, in cæteris autem sanam mentem præferentes, non idecirco dicitur eos non habere causam irregularitatis, & posse ad ordines, vel eorum administratione admitti, quia præterquam quod imminet semper periculum, ne in ipso actu administrationis circa illud particulare insaniant, cum maximo scandalo, & indecentia, habeant insuper proximam aptitudinem ob rationis depravationem, ut etiã circa reliqua quæcumque ipsi gerenda sunt, insaniant, & maxime in feriis, in quibus multa mentis applicatione opus est, tunc enim vitium partis apparet, cum curiosius ad suas actiones excrendas, & majori cum studio incumbit. Inter hos videntur recensendi amantes, qui circa Amasiam tantum contemplationem, & desiderium insaniant, & facile in quibuscunque actionibus quantumvis feriis immo facilius in his, quam in aliis à mente abstrahuntur, & ad Amasiam imaginationem redeunt. Illud tamen peculiare habet hæc Amoris insaniam, quod ubi cessaverit homines relinquit undequaque sanos, nec facile reversionem facit, ut quædam aliã insaniam consueverunt, ut alias alibi testati sumus; & hoc quidem jure, quia ejus causa in Hypochondriis magis residet, quam in capite, quod non nisi per consensum ab Hypochondriis patitur.

De hujusmodi autem insaniam, quæ ex Hypochondriorum vitio fiunt (nisi simul & totius, & capitis læsio concurrat) aliter determinandum, quam de superioribus: hujusmodi enim insaniam non sunt ad durabiles, faciliusque superantur, & cura adhibita non tam de facili plerumque reversionem faciunt, & ratio est, quia plerumque insaniam hujusmodi recitantur à vaporibus melancholicis facilius, ac promptius, quam ab humoribus, unde fit, ut tanto facilius cedat insaniam ex Hypochondriis, quanto facilius discutitur vapor, quam humor: ille enim ob sui tenuitatem facillime evanescit, & insaniam cessat, nec tantam facit impressionem in instrumento, nec tantopere illud depravatio in suis actionibus relinquit, quantopere facit humor, quod etiam ab ipsis Hypochondriis aliquando humores melancholici ad caput repant, non tantopere fixantur in organo, ut qui inibi generantur, vel à toto transmittantur, quinimo ab ipso organo, cum præcipue non habet à natura talem dispositionem, prompte superantur & insaniam causa illico cessat, quibus sic stantibus non videtur quod causa insaniam, quæ ex Hypochondriis generatur, tanti æstimari debeat, ut non alias quam causa insaniam, quæ ex proprio capitis affectu fit, homines irregulares faciat (nisi cum actu tales insaniant.) Adde his, quod non tam seriæ plerumque sunt, nec tam permanentes insaniam culpa Hypochondriorum factæ, ut quæ ex proprio capitis vitio fiunt; nam non omnino, ac proliis extra mentem insani id genus sunt, quin immo inter insaniantem apprehendunt

se insanire, & ad mentem facile redeunt, & cum effectu per vices cognoscunt se extra rem aut loqui, aut operari, & admoniti abstinere ab opere, & locutione, unde (nisi jam affectus in capite sit confirmatus) non solent palam, & in publicis viis, vel coram personis, quas reverentur, absurdos actus facere aut absurda verba effutire, aut alias perperam operari, sed verecundantur in hominum conspectu, quod apertissime demonstrat in illis rationem turbari tantum, non depravari omnino, aut aboleri; quæ omnia eo modo, & non aliter in hoc insaniam genere eveniunt, ratione causæ eas insaniam excitantis, quæ ut plurimum vapor est melancholicus, qui neque fixatur in organi substantia, nec resistit resolutioni, sed facili negotio evincitur, ac dissipatur, ut dixi.

Cæterum de reliquis insaniorum generibus nihil addendum, cum omnes sub alterutro ex prædictis generibus vel Melancholicorum nempe, vel Maniacorum comprehendi in hoc casu possint, scilicet ad incurrendam irregularitatem; itaque omnia illa, quæ in alterutro ex his procedunt, locum habebunt in iis, qui sub ejus genere continentur, si modo excipiamus demencias, quæ febrem conjunctam habent, de quibus seorsim verba faciam. sub Melancholicorum igitur genere reponendi Lunatici, Attoniti, Congelati, vel Cataleptici, Ecstasici, Luanthropici, seu Cynathropici, Hydrophobi, vel Rabiiosi, Dæmoniacy, Fanatici, Lymphatici, Enthustastici, Præstigiati, Engeltrimathi, amantes, ex assumpto veneno delirantes, isti à fulmine, & siqui alii hujus classis habentur. Maniacorum vero, & furiosorum genus illos omnes comprehendit, qui in perpetuo motu, & agitatione sunt, & cum clamore, audacia, ac terrore quodam insanire conspiciuntur, de quibus omnibus ac singulis verba alias feci lib. 2. tit. 2. per vos.

S V M M A R I V M.

- 1 Epilepsia ex quibus gravis dicatur.
- 2 Symptomata quomodo ostendant, Epilepsiam esse gravem.
- 3 Symptomata quo magis terribilia, magis gravem Epilepsiam denotant.
- 4 Ex frequentia accessionum quomodo dicat, gravis Epilepsia.
- 5 Ex duratione Paroxyismi quomodo fiat gravior Epilepsia.
- 6 Epilepsia quomodo gravis denotetur ex iis, quæ relinquuntur post accessionem.
- 7 Levis Epilepsia qua discenda.
- 8 Epilepsia gravissima incruentabilis, & cur faciat irregularem, num. 19.
- 9 Experimentum desumptum ex tempore de recuperata sanitate Epileptici, quale sit oporteat.
- 10 Spatium annuum in quibus Epileptici tutum sit ad sumendum Edictum experimentum.
- 11 Experimenta ad probandum, utrum Epilepticus sit sanatus, neque ita neque certa sunt.
- 12 Epilepticorum filii irregulares, declarata ut numeris sequentibus.
- 13 Nepotes Epilepticorum non minus quam filii dubium faciunt, an sint irregulares.
- 14 Natura ex Matre, aut Avia Epileptica magis Epilepsia obnoxius, quam natus ex Patre, aut Avio Epileptico.
- 15 Quæ consideranda in nato ex Epileptico, & n. seq.

16 Trans-

17 Transacta pubertate si natus ex Epileptico sanus sit, quid dicendum.

18 Non eadem locum habent in Apoplexia quam in Epilepsia quoad irregularitatem.

20 Si Apoplexia nullum reliquat incommodum, Apoplepticus non est irregularis.

21 Tam Epilepsia, quam Apoplexia, ad animam referri possunt.

De Epilepsia, & Apoplexia.

Canonizata inter eos qui mentem oblesam habent, vel ut eorum modo loquar, inter ægritudines animi connumerant etiã Epilepsiam, morbum comitalem dictum, seu morbum sacrum, circa quem nonnulla sunt multa, consideratione digna à Medico discutienda; ac primo de morbi gravitate, aut levitate necesse est determinare; juxta alterutrum enim Irregularitas magis, vel minus prompte immunitur, ac magis item, aut minus dispensabilis censetur; de hac tamen materia plura dixialias, nunc nonnulla restant breviter proponenda, ac resolvenda. Epilepsia igitur dicitur gravis ex

symptomatum gravitate, ex eorumdem multitudine, ex frequentia accessionum, ex earundem duratione, & ex iis tandem, quæ ab accessione relinquuntur. Symptomata primo quo plura sunt eo graviores ostendunt Epilepsiam, & consequenter quo pauciora eo minus gravem sunt vero hæc symptomata casus repentinus, qui aut præsentitur, aut non; si præsentitur minus gravem denotat morbum; non enim fit ex essentiali cerebri morbo, sed ex consensu aliarum partium, & habet minorem indecentiam, & minus periculum; minorem indecentiam, quia ægri præsentientes paroxysmum hominum conspectum fugiunt, abscondentes se, quousquam à paroxysmo se recolligant, præterquam quod solet fieri cum minori membrorum distortionem, & cum minus terribilibus accidentibus. habet etiã minus periculum, quia ægri sibi oportune cavent, quod non potest evenire cum paroxysmus non præsentitur, unde aliquando se præcipitant, aut cadunt in ignem, aut in terram, & caput aliasque partes pessime percutiunt. Aliud symptoma est membrorum contorsio, & hæc quo major est eo graviores morbum denotat. Præterea spasma in ore, quando apparente morbus est minus gravis, gemitus, & ejulatus, respirandi difficultas, urinae sæcum, ac spermatis involuntarius exitus; graviores tamen morbum ostendit exitus spermatis, quam sæcum, graviores item exitus sæcum, quam urinae.

Deinceps eadem symptomata quo magis terribilia sunt, eo graviores Epilepsiam ostendunt, nam interdum unum, idemque symptoma & gravius, & levius apparet; sic ut de contorsione membrorum dixi, si magna sit magnus morbum, si modica levem denotat; est enim quando tanta contortio partium, & membrorum fiat, ut impossibile videatur eo modo fieri posse. Præbiterum vidi in Ecclesia sanctæ Clarae, prope Minervam ex improvise Epilepsia accessione præhensum, tanta partium faciei distortionem, ut os ipsum (vix audeo profertre quod oculis ipsis vidi) ad pectoris clavículas usque distorqueretur. Monialem item tanta retra-

ctione capitis ad posteriora tentatam conspexi, ut ad renes usque pertingeret, quo paroxysmo quibuslibet diebus præhenderetur ad longum tempus, à quo tamen optime convaleuit, amittebat autem omnino vocem, licet ad se redisset, quod non nisi oriente sole recuperabat, cum paroxysmus vigesima secunda hora prægressi diei accederet. sed & inter se comparata accidentia, unum alio gravius est, ut de exitu spermatis, cum de exitu sæcum, & urinae comparato dixi.

Ex frequentia accessionum dicitur gravis, aut levis Epilepsia; nam quanto major est eo gravior. Gravissima illa censetur, quæ singulis noviluniis, & pleniluniis, & in Luna quadratis quoque præhædit: gravissima item ea cuius accessiones vel minima ex causa repullulant, ut ex minimo errore invictus ratione, ut ex animi passione, ex cibis, aut potibus nocivis, ex usu Venenis, ex somno profundiore, & longiore, & ex aliis similibus.

Ex duratione Paroxyismi gravis dicitur Epilepsia, quando multum durat, & eo gravior, quo magis durat, ita ut levissima ea dicatur, in qua homines dicto citius ad sese redeunt, & tanquam si nihil mali perpesi essent, post paroxysmum se habent. Simili Epilepsia detentum aliquando Cæsarem ferunt, alioque primæ notæ viros in quovis virtutum genere inhænes.

Denique ex iis quæ ab accessione relinquuntur gravis dicitur Epilepsia, nam si æger nulla verecundia afficiatur, tanquam si nihil passus esset, si fatuitas addit, aut stultitia, aut mentis inconstantia, aut memoriæ defectus, aut impotentia ad motum, aut membrorum torpor, aut oculorum offuscatio, & id genus alia, si, inquam, aliqua, vel plura ædictorum, vel omnia post paroxysmum remaneant, gravem morbum ostendunt; & eo graviores, quo plura sunt, & majoris momenti, & diutius persistunt.

Contra vero levis Epilepsia ea dicenda, cujus accessio persentitur, & momentanea est, & nulla membrorum distortionem, nullo gemitu, aut vociferatione notabilis, nulla urinae, sæcum, & multo minus spermatis involuntaria ejectio apparet, verecundia post paroxysmum, nulla corporis lassitudo, nulla mentis inconstantia, nullus membrorum torpor, nullus memoriæ defectus eam consequitur. hæc certe si insimul raritate paroxysmorum fuerit conspiciua, penè in nullo censu habenda videtur, cum neque indecentiam ullam secum afferat, neque ullum notabile periculum comminetur.

Notandum præterea, quod Epilepsia laborans & gravissima, ac tali, qualem Canonizata describunt, & præcipue Majol. lib. 2. de Irregul. cap. 16. num. 2. & seq. nunquam omnino curabilis est, nec quantumvis longo tempore homo à paroxysmo liber permaneat, potest præsumi ab eo morbo sanatus, dummodo id non semel tantum atque iterum, sed pluries passus fuerit; & ratio evidentissima est, quia causa excitans morbum violentissima fuerit, oportet; unde morbus tam magnus sit excitatus, qui organum ipsum necessario insigniter labefactaverit, & maximam impressionem fecerit, quam removere est pene impossibile in totum, immo neque ex parte, cum si removeri posset ex parte, removeri etiam potest ex toto, cum facilius est removere minus impedimentum, quam majus; si ergo remota est causa morbifica, & labem introducta ex parte, impedimentum quod remanet erit facilius amovibile. D d d d d bile,

Apoplectici superviventes nec promoveri possunt, nec promoti administrare, ut bene declarat Majol. lib. 2. de Irregular. cap. 24. sub num. 1.

- 21 Notandum præterea, tam Epilepsiam, quam Apoplexiam posse ad ægritudines Animi referri, si ægrum in accessione positum consideremus, cum uterque morbus omnem profusum Rationis, ac sensum usum prohibeat, unde in utriusque accessione ægri extra se rapiuntur, & nullatenus Rationis compotes sunt; & quamquam Majol. loco citato Apoplexiam à morbis Animum respicientibus sejunxerit, reprensens eam cum cæteris corporis ægritudinibus, & sub ipsa Paralyti, cum vero Apoplexia universalis sit Paralyti, quemadmodum Epilepsia universalis est convulsio, tamen hoc non ex arte fecit, quia vel uterque morbus ad corpus, quod Medici faciunt, vel uterque ad Animum est referendus, si Canonistarum divisionem sequamur; nam tam Epilepsia, quam Apoplexia, ut diximus, in accessione consideratæ, ad Animum spectare videntur, quia facultates Animæ deficiunt; Medici autem ad corpus eos ipsos morbos referunt, quia revera omnes à corporis vitio originem habent, aut curato corpore per medicamenta, illico Anima suis facultatibus uti libere solet, & homo corpore & Animo bene consistat.

S V M M A R I V M.

1. Morborum Irregularitatem inducentium divisio, & numerus.
2. Capitis dolor multiplex speciei, & quoniam speciei faciat hominem irregularem.
3. Vertigo quando nam faciat hominem irregularem, & plures ejus divisiones.
4. Quoniam vertigo ad inducendam irregularem, levis, seu gravis dicenda, & ex quibus signis cognoscatur.
5. Ex quibus signis dignosci possit, vertiginem per consensum fieri, aut per essentiam.
6. Paralyti quid, & quomodo differat ab Apoplexia, ejusque divisio.
7. Canonistarum determinatio, quod Paralytici sint irregulares, quando, & in quibus habeat locum, in quibus vero non.
8. Nervi non tantum externi, & externarum partium, sed etiam interni, ac partium internarum paralyticantur.
9. Nervi ad sensus externos destinati, illius sensus, ad quem quem pertinent, si resolvantur, amissionem causant.
10. Sensus Tactus si ex paralyti nervorum ad ipsum pertinentium deperdat, quando inducere debeat irregularem.
11. Gustus, & odoratus deperditio an debeat inducere irregularem.
12. Stomachus resolutus omnino facere debet hominem irregularem.
13. Morbi ex resolutione Intestinorum, Sphincteris musculi, & Vesicæ urinariæ, quid incommodi afferant.
14. Intestinorum resolutio, & maxime Intestini Recti causat impedimentum retentionis sacrum.
15. Vesicæ urinariæ paralyti urina incontinentiam parit.
16. Sphincteris musculi resolutio quoniam effectus parere possit.
17. Cui prædicti tres morbi non dispensabilem irregularem inducere debeant.

De cæteris morbis, & quorum culpa homo evadit Irregularis, & primo de morbis Capitis.

QVÆSTIO VI.

Antequam ad propositam provinciam accedam, & de singulis morbis irregularitatem inducentibus verba faciam (de quorum tamen nonnullis, qui majoris momenti sunt, quam ii, de quibus loquuntur, Canonistæ ne verbum quidem) dividam eos tripliciter, cum hæc divisio multum faciat ad principale negotium. Ergo morbi hujusmodi vel perpetui sunt, & ex quo incæperint nunquam hominem relinquunt, sed ad mortem usque concomitantur (& hi vel à nativitate, vel postmodum præhendere possunt) quos Immanentes vocabo; alii post aliquod tempus omnino cessant, & hominem undequaque sanum dimitunt, & hos transitorios appellabo; alii denique sunt, qui hominem relinquunt quidem sanum, sed reverentem exinde faciunt, hocque Recidivantium, vel Recurrentium nomine insignitos volo. Sed præterea singulæ harum classium possunt iterum subdividi hoc modo: nam ex prioribus quidam omnino nunquam curantur, quidam cum magna, immo maxima difficultate: sic ex tertio ordine alii facile revertuntur, & frequenter, alii difficilius, & de raro; ex secundo autem ordine quidam breves sunt, quidam longi, & quidam longissimi. Generaliter ergo loquendo, videtur, quod immanentes morbi, ubi ejus ponderis fuerint, quod ad irregularem inducendam sufficiat, nullum dubium excitare possint, quantum est ex hoc, nec ullam dispensationem admittunt, nisi à summo Pontifice, etiam non impossibilitas curacionis urgeat, sed tantum summa, & rationabilis difficultas: transitorii autem sunt, quotiesque hominem detineant, causant irregularem, tamen recedentes adimunt insimul omne Irregularitatis impedimentum, non obstante quacunque causa incontrarium, etiam turpitudinis insignis, aut insignis deformitatis, & indecentiæ, ut esset, exempli gratia, Phrenitidis, quæ recedens nihil omnino impedimenti relinquit, ut alias annuimus. Recurrentium denique morborum aliqui, id est qui facile aut frequenter revertuntur, Irregularitatem perpetuam inducunt; qui vero difficilius, non ita. De his ergo singulis jam verba faciendæ, ut si quid à Canonistis intactum in iis pertractandis observem, in medium afferam. Si quid item aliter se habere, quam quomodo aliqui eorum determinaverint inveniam, ea ut par est, ipsis corrigenda proponam; & quia Medicorum ordo in morbis recensendis expeditior videtur, nam à capite incipientes ad alias partes progrediuntur, & nihil intactum relinquunt, eorum ordinem libentissime sequar. Initium ergo desumam à capite, in quo considerantur nonnulli morbi, quorum culpa Irregularitas incurritur, præter jam commemoratos, & primo offertur dolor capitis, de quo certe multa dicenda essent, ego tamen omnia breviter congerens dicam primo, Capitis dolorem esse multiplex speciei, de ejusque speciebus si quis exactam cognitionem habere desiderat Practicantes adeat, Arabes præsertim, eorumque sectatores, qui numerosiori divisione in hæc re uti

ut sunt, quam Græci, & Latini; ad negotium tamen nostrum facit, ut dividamus tantum hos dolores primo in leves, graves, & gravissimos, secundo in continuos, & interpolatos, & recurrentes: Dolor ergo capitis, qui debeat præbere causam irregularitati non dubium est, quod debeat esse gravissimus, aut saltem gravis, nam levis in censu non est habendus; debet etiam esse continuus, & quousque continuus fuerit causam Irregularitati dabit, quia dolor gravis & continuus impedit hominem libere uti suis muneribus, præsertim capitis, cujus dolor universo corpori est communis. De dolore autem gravi interpolato, sed recurrenti poterat esse dubium, quod hoc pacto diluatur, nempe dolorem hujusmodi si frequenter recurrat facere hominem perpetuo irregularem, cum semper præsens sit, aut esse possit causa impediens liberum corporis usum. Cujuscunque autem speciei sint hujusmodi dolores, dummodo habeant prædictas conditiones, dabunt causam Irregularitati, ut est species illa, quam Cephalalgiam nominant, & maxime illa, quam appellant Nequeatam; sic & dolor ille, quem vocant clavum. Neque utrum totum caput doleat, ut in Cephalæa, & Cephalalgia, vel ipsius pars, ut in Hemisphæria, & clavo, nam non minus hi dolores partiales, quam universales, si habeant conditiones commemoratas, dabunt Irregularitati causam, tum tam priores, quam posteriores pariter liberum corporis usum impedire consuecunt.

Cæterum vertigo dubium excitare potest, quando hominem faciat, aut non faciat irregularem, cumque observantiam Canonistæ partius, quam res exigit, de ea verba fecisse, dicam, Vertiginem habere plures gradus, quædam enim est levissima, & quæ sola frictione frontis, vel oculorum superatur, alia non tam facili negotio discutitur, sed homo cogitur sese aliquo modo munire, ne cadat, tertia vero gravis est, & quæ hominem cadere cum violentia cogit, nec de facile superatur.

Adhuc observandum, vertiginem vel de raro præhendere, & non nisi ex magna occasione, vel præhendere frequentius, & qualibet levi ex causa. Præterea vertigo vel habet causam facile amovibilem, vel mediocriter, vel maxima cum difficultate; non, inquam, respectu paroxysmi particularis, ut supra dixi, sed respectu totius morbi, ita ut causa amota, morbus non amplius reverentem faciat. Denique vertigo vel fit per consensum, nempe ex elevatione vaporum ab infernis, aut aliis partibus ad caput; vel fit per essentiam, nempe per proprium Cerebri morbum. Atque hoc pacto dicendum, quod vertigo gravis, quæ frequenter præhendat, & causam habeat fixam, nec de facili amovibilem, facta ex proprio Cerebri morbo, promptissimam causam præbeat Irregularitati, quæ vix dispensari possit, ac ne vix quidem, quia cum sit proximus morbus Epilepsiæ, & in Epilepsiam omnino terminetur, periculum imminet, ne promovendus inter ministrandum in paroxysmo labatur, qui in Epilepsiam terminetur. Quæ vero media est inter gravem, & levem, si frequens sit, si causam habeat permanentem, & fiat per proprium capitis affectum, adhuc eidem incommodo subijcitur, quia omnino in graviolem, & gravissimam, tandemque in Epilepsiam terminatur, si autem per consensum fiat, magis sanabilis videtur, unde cum ea facilius dispensari poterit, si modo ipsa etiam causa fuerit aliquo modo amovibilis; præterquam quod non

pari periculo subjacet, ut in Epilepsiam degeneret. levis autem vertigo, quæ per consensum fiat, neque frequenter redeat, erit tantummodo ab Irregularitate immunis, quia oportune curata omne admittit dubium majoris morbi; neque ullam seviam habet turpitudinem, neque corporis usui incommodat. Ut autem Canonistis majorem in modum satisfaciam, ex aliquibus signis illos deprehendere doceam, quoniam vertigo ad hunc effectum levis, quæ gravis, aut quæ gravissima censenda sit. Primo igitur vertigo, quæ ex causa interna excitatur gravis dici debet, quantum est ex hoc, levis quæ ex causa externa, ut si fiat ex erapula & ebrietate, ex intuitu rerum rapide, velociter, & in girum se moventium, vel ex odore aliquo acuto, vel ex fumo carbonum, & similibus rerum. Secundo vertigo, quæ prompto recurrit gravis est quantum est ex hac conditione, & tanto magis gravis, quanto haberit accessiones magis ordinatas, ut si singulis mensibus, in Noviluniis, & Pleniluniis, & Lunæ quadratis urgeat, hæc enim maxime finitima est Epilepsiæ, & in eam omnino degenerat. Tertio vertigo, quæ fit cum oculorum obtenebratione gravis est, gravior illa, in qua caput ipsam, & corpus ægrotantis videtur circumagi, gravissima denique, in qua homo cogitur in terram incidere, hæc enim jam in Epilepsiam abit; levis vero est, in qua prædicta absunt, & tantummodo externa circumagi videntur, & oculorum visus nullo modo læditur, ac nullatenus effuscatur. Quarto vertigo tanto gravior est, quanto magis ejus paroxysmus perdurat, causam enim significat fixam, ac fortem, & non facile resolvablem, & virtutem insuper debilem, ex quibus fit, ut facile augmentum capiat, & in deteriorem naturam convertatur; quanto autem brevior, tanto levior ob causam morbi resolvablem, non fixam, & virtutem vegetam. Quinto vertigo, quæ fit per proprium Cerebri affectum gravis censenda, contra levis quæ per consensum. Cognoscitur vero vertiginem fieri per proprium Cerebri affectum, ubi caput ipsam jam ante affectum fuerit, quod vel ex prægresso aliquo dolore, vel gravitate, vel somnolentia, vel obtusitate, vel longo aurium sonitu, rumore, fluctuatione, tinitu, tibus, interimque non præcesserint quærelæ partium aliarum capiti subiectarum, ut stomachi præcipue, & Hypochondriorum, aliarum partium naturalium. Contra vero si per consensum fiat cognoscitur ex præcedentibus affectionibus earum partium, quarum consensum vertigo excitatur, absentibus interim pravis ipsius capitis dispositionibus, ut si à ventriculo ereniat, quod plerumque contingit, præcessit Nausea, vomitus, ipsius ventriculi dolor, aut morsus, cruditas, oris amaritudo, vel aviditas, & ipsa vertigo succedit ad has affectiones stomacho existente repleto nimio cibo, vel potu, vel humore aliquo præternaturali, aut corrupto, & non ante revertitur, quam eadem dispositiones præcedant, neque ex causa fit nisi ad eam partem spectante; quod si fiat stomacho jejuno sumpto cibo alleviatur, si vero stomacho repleto alleviatur vomitu, aut diarræa. Atque ex his Canonistæ facile determinare possunt, quæ vertigo dispensabilis sit, & quæ non.

Cæterum præteritis nonnullis morbis, in quibus nihil dubii excitari potest, de Paralyti loquamur, quæ est Nervorum Resolutio, & si sic universalis dicitur Apoplexia, de quo jam locuti sumus, & quæ est partialis, & nomine Paralyti insignitur, & quia

Nervi vel ad sensum, vel ad motum diuifim deftinantur, vel ad utrumque simul, euenit, ut interdum ex Paralyfi Motus tantum auferatur, non autem sensus aliquod census, non autem motus, aliquando & motus & sensus; prout nervi læsi ad alterutrum eorum, vel ad utrumque fuerint deftinati. Itaque quemadmodum procedit Canonistarum determinatio, quod Paralytici sine irregulares, quodocunque aliquis necessarii membri aut motus tantum, aut una motus, & sensus amittuntur, ita non promiscue procedere potest quodocunque sensus tantum deperditur, quippe tam distinguendum omnino sit de parte quæ sensu privatur, non omnino iniuriam esset, si quis forte unius, aut alterius digiti manus, vel alterutris pedis, vel etiam utriusque partis ipsius faciei, vel cuiuscunque sensus cuius amissio non sit valde præjudicialis; neque ullam afferat turpitudinem, ut ex hoc irregularis fieret; quamobrem ita limitanda est Canonistarum determinatio, ut tunc quis irregularis evadat ex Paralyfi, cum aliquod membrum necessarium oblatum habet, aut membrum, vel partem resolutam haberet, quæ deformitatem insignem faceret, ut esset tortura oris, vel oculi alterutris, aliarumque id genus partium.

8 Quoniam autem non tantum nervi membrorum, partiumque exteriorum, sed etiam partium, membrumque interiorum aliquando resoluntur, seu paralyticiantur, & ex eorum resolutione plures morbi maximum incommodum, ac dedecus secum habentes oriri solent, videndum, quinam morbi ex huiusmodi nervorum resolutione oriuntur, qui causam irregularitati dare possint. Et primo nervi omnes ad sensus externos deftinati, si resoluantur, cæcitate, surditatem, stuporem, tactus, gustus, odoratusque carentiam excitant: de cæcitate tamen, & surditate non est, quod quidquam addamus, cum ex quacunque causa eueniant, omnimodam causam irregularitati præbeant: Quoad tactum certum est, quod si ita deperdat, ut in manuum actione notabiliter noceat, morbus est maxima consideratione dignum, & qui facile à Canonistis non solum inter eos connumerandus sit, qui irregularem hominem faciunt, sed inter eos, qui ita faciunt irregularem, ut omnem dispensationis spem adimant, quippe cum manuum, quæ præcipua membra sensus tactus sunt, actio ad plura sit necessaria, maxime vero in celebrando Missæ sacrificio. De gustu, & odoratu forte non tanta irreperere debet hæsitatio, cum ex eorum deperditione nihil quicquam incommodi, aut deformitatis in promovendo, aut in promotio offerant, quod notabile impedimentum præbere in ministrando, possit. licet videtur non omni dubio carere omnimoda gustat deperditio, de quæ Canonistæ determinent. Stomachus resolutus nullum dubium parere debet, quin faciat hominem irregularem, sed morbus hic hominem cito è medio tollit, & idcirco de eo superfluum est plura addere. ut etiam de aliis nonnullis interioribus membris, unde restat tantum, aut de Intestinatorum, Sphyneteris masculi, & vesicæ urinariæ resolutione verba faciamus, sunt enim hi morbi in hoc negotio summæ considerationis, ut videbimus, in illis enim euenit aut fecum, aut urinæ incontinentia, & involuntaria expurgatio, unde maxime hominem dehonestant, cum succedant hæc cum maxima turpitudine, & indecentia, ex qua non est dubium generari irregularitatem. Intestinatorum namque resolutio, & præcipue Intestini recti, quod ad podicem terminatur,

causat impedimentum retentionis fecum; resolutio autem vesicæ causat idem impedimentum retentionis urinæ. Sphyneteris porro musculi intestino recto fecum, in vesicæ urinæ, & forte etiam feminis involuntarium exitum gignit. Quæ omnia cum non solum magnopere, ut dixi, hominem dehonestent, sed morbi sint, qui curationem in adultis, & multo minus in senibus, non admittant, certum esse debet à Canonistis inter eos recensendos iri, qui irremediabilem irregularitatem conciliant.

S V M M A R I V M.

- 1 Morborum oculos infestantium, & ad hoc argumentum aliqualem pertinentiam enumeratio.
- 2 Mycopia quid, & an aliquam causam irregularitatis præbere debeat.
- 3 Lascus differt à Lusciolo, & quomodo.
- 4 Lascus est irregularis, de Lusciolo dubitabile est.
- 5 Nyctalops quid, & quomplex, & quoniam ejus species inducat irregularitatem.
- 6 Strabonitatis diversæ species, & quoniam facere possit hominem irregularem.
- 7 Pupilla dilatatio quando inducat irregularitatem.
- 8 Oculi prominentes quando inducant irregularitatem.
- 9 Suffusio, seu Cataracta facit hominem irregularem; amplia in suo tantum oculo.
- 10 Cataracta curatio extrahitione, & visus recuperatur.
- 11 Cataractis extrahitis si quis visum recuperet, an die, nec ne, adhibe irregularem.
- 12 Glaucedo quid, & quando inducat Irregularitatem.
- 13 Pannus, & Macula quando faciunt Irregularem.
- 14 Fistula lachrymalis an faciat hominem irregularem.
- 15 Lachrymatio oculorum quid, & quid differat à fistula lachrymalis, & an faciat hominem irregularem.
- 16 Lippitudo, seu Ophthalmia, & ejus species, & quoniam earum inducat irregularitatem.
- 17 Supercilia depilata an faciunt irregularem.
- 18 Cilia depilata an inducant Irregularitatem.
- 19 Palpebre morbose quomodo aliquando faciunt hominem irregularem.
- 20 Aquæ, sive allugines humoris vitia quoniam inducant irregularem.
- 21 An cæcitas sanata per regenerationem humoris aquæ, ex cuius procreatione fuerat generata, Irregularitatem tollat.

De vitiiis Oculorum.

Q V Æ S T I O VII.

Vitia ad visum pertinentia plura sunt, non omnia tamen ejusdem momenti, nos de illis tantum verba faciemus, quæ & ob impedimentum, quod afferunt, & ob turpitudinem, & ob id, quod curationem non de facili, aut nullo modo admittant, irregularitatem inducere possunt; qui sunt primo Myopia, vel Lusciotia, seu Lusciotia affectio, Nyctalops, vel Nyctalopia, Strabonitas, vel Strabismus, Pupille dilatatio, Mydriasis dicta, Pupille imminutio, vel contritio, dicta Phtisis, Oculorum prominentia, suffusio, vel Cataracta, Guttaserena appellata, Albugo, Glaucedo, vel Glaucoma, Pannus macula, Fistula in lachrymalis & si quæ alia sunt, quæ visui, ac decori notabili impedimento sunt,

Mycopia

Quæstio VII.

De Irregularitate.

2 Mycopia ergo visiois quædam debilitas est, ex qua sic affecti visibilia per aliquam distantiam non vident, sed prope oculos admota, etiam si minima sint, vident, coguntur igitur, cum legere exempli gratia volunt, scripta oculis admove, ut ex Aristotele, Alexandro, & aliis retuli *lib. 2. haurum Quæstion. tit. 3. quæst. 10. num. 2.* ubi hanc eandem affectionem dici Lusciotiam, & affectionem Lusciotiam dixi, neque dubium est non modicam in celebrante intervenire indecentiam, si affectio magna sit, nec modicum incommodum, videndum ergo an irregularitatem inducat, & quando dispensari possit, quod ad me non pertinet determinare, illud tantummodo dicam, hanc affectionem à Natura tantum esse, & idcirco non esse amovibilem, eique omnino similem una ex parte, ex altera vero contrariam esse visus debilitatem, quæ in senectute accidit, in qua visibilia ab oculis amovere cogimur, cum ea videre nolumus. Adnotandum autem, Lusciotiam differre multum à Lusciotio, vel Lusciotio, & patiente hanc affectionem, quæ Luscioties dicitur, siquidem Luscius est, qui altero captus est oculo, & Monoculus dicitur, qualis fuit Annibal, & alii, de quibus *loc. cit. n. 4.* unde Luscius, & Monoculus idem est, neque unus distinguitur ab alio, quod non videtur novisse Majol. *loc. cit. sub num. 4.* Lusciotus autem est, qui debilitat videt, vel qui ut visibilia discernat, cogitur ea oculis admove, præsertim si minuta sint, licet ergo clare pateat, Lusciotiam esse irregularem Silvester. *11. Corpore vitiatum. num. 5. Navar. cap. 27. num. 144.* non tam in aperto est, an Lusciotus debeat esse irregularem.

5 Nyctalops respicit etiam visus debilitatem, affectio enim est, in qua ægri duplici, ac contrario modo afficiuntur. nam aut noctu non vident, sed tantum interdiu, aut interdiu non vident, sed nocte. Prima affectio, in qua homines noctu non vident, cum videretur habere cum se notabile incommodum (nam turpitudinem nullam afferit, quia nullam de se significationem exterius præbet) non est tamen à suspitione libera ob inigrem visus debilitatem. majorem inconvenientiam obrinet secunda Nyctalopis species, in qua ægri interdiu non vident, majori enim impedimento est; quoad administrationem sacrorum, unde non erit forte dubium apud Canonistas, quod faciat hominem irregularem; præterquam quod, licet noctu huiusmodi ægrotantes cerant, tamen tunc temporis etiam debilitat admodum vident.

6 De strabonitate illud & hic notandum, quod alias adnotavi *loc. cit. quæst. 10. nu. 27.* eam non esse unius tantum generis, sed multiplicis, quippe cum aliquando oculi insigniter distorquantur ex humoris chrySTALLINI perversione ad dextram, aut sinistram cum deformitate, & invenustate quadam, aliquando vero leviter distorquantur absque ulla deformitate, & priores dicuntur strabones, posteriores dicuntur Pæti, sed insuper ex ejusdem humoris chrySTALLINI, vel etiam ex nervi optici depressione, vel elevatione, vel discursione ad dextram, aut sinistram, sursum, aut deorsum strabifini quædam species sunt, sed quemadmodum in priore strabifini specie est maxima deformitas, in secunda autem, & tertia prorsus nulla, ita in tertia notabilis læsio visus apparet, in prima modica, in secunda prorsus nulla, nam in prima visibilia parum à vero differentia ceruntur, & id genus strabones non minus, aut saltem parum minus, quam alii cernunt; Pæti tam acute,

ac bene, quam cæteri homines, ac strabones tertia species visibilia vident duplicata, & unica res bina ipsis apparet, ita ut aliquando huiusmodi strabones rei visibilibus imaginem fallam sequantur vera relicta, turpiterque essent, sed facillime errore corrigere possit. Igitur quemadmodum strabones prima species ob deformitatem, & invenustatem irregulares censentur. Majol. *de Irregul. lib. 1. cap. 20. n. 5.* & strabones tertia species irregulares censendi ob vitium visiois, & ob sensus perversionem, sic Pæti neque ob invenustatem, neque ob visus læsionem videntur Irregularitati obnoxii: in quibus tamen omnibus, veluti & in plerisque similibus Episcopi arbitrium requiritur juxta dispositionem *cap. cum de ma. de corpore vitiatum.*

Cæterum Pupille dilatatio, Græcis Mydriasis dicta, & turpitudinem afferit, si fuerit notabilis, & visui non mediocre impedimentum, cum contra Pupille contractio, quæ dicitur Mycosis, vel Pupille Phtisis minorem turpitudinem, & minus etiam afferat visiois impedimentum; licet quandoque hoc, nempe impedimentum visiois, majus evincere possit ex contractione Pupillæ, si in extremo fuerit contracta, quam ex dilatatione: sed quomodo docunque sit, non dubium est, quod Canonistæ majori, aut minori deformitate, impedimento determinationem capiunt, utrum quis irregulatio sit, necne, & utrum dispensari possit, nec ne; sed tam deformitas, quam impedimentum cum majori ex parte à dilatatione procedat, quam à contractione, certe majorem causam irregularitatis semper habet pupilla dilatata, quam contracta.

Oculi prominentes vitio non carent, si enim in 3 prominentia notabiliter excedant, deformitatem afferunt, neque acute vident, ut cæteri oculi naturaliter se habentes; at quia neque turpitudinem notabilis est, neque debilitas visus insignis, si modo pares utrique sint, recte non eam irregularitatem inducere volunt huiusmodi vitium Canonistæ, ut non debeat Episcopus facile cum iis dispensare. Navar. *in man. c. 22. num. 144.* Majol. *lib. 1. cap. 28. n. 5.* sin autem dispares sint major videtur deformitas, & quemadmodum quando pares sunt à Natura videntur sic constituti, secundum plurimum, eodem pacto quando unus est altero prominentior, non evenit secundum plurimum nisi à morbo, licet etiam utriusque oculi prominentia à morbo esse possit; itaque notandum, quid ea, quæ hæcenus dicta sunt, locum habere debent improminentia naturali, nam in morbosa multo strictius res determinanda, quippe cum nullo modo fieri possit, ut non multo majorem deformitatem, & forte majus visiois impedimentum afferat. Dicitur autem hæc oculorum prominentia, ubi morbosa sit, oculi prociencia, vel Proptosis, vel Lepiesmos, sive oculorum expressio, sitque ex violentia quadam aliquando in acutissimis doloribus, & in violento conatu in reddendis urinis, vel fecibus, & in sæniis in expellendo partu, ac de ea verba feci *cit. quæst. 10. num. 14. & seq.*

De suffusione, gutta serena, seu cataracta nihil notatu dignum videtur adjiciendum; cum enim visum omnino auferat, & homines prorsus cæcos efficiat, irregularitatem irremediabilem, ac minime dispensabilem inducit. Duo tamen de hac affectione notanda, primum quod licet suffusio, seu cataracta sit tantum in uno oculo, tamen incassum videretur quis dispensari ad promotionem, nam ad administrandum.

j. D d d 4 nistra

nistracionem, quamdiu uno oculo bene uti potest, forte non esset omnino extra spem dispensationis, non sic ad promotionem, quod non corneam fit ex impedimento alterius oculi, sed quia nunquam fit, ut uno oculo cataracta affecto, non afficiatur etiam alter, ob maximam utriusque, communionem partes internas quo suffuso homo profecte cæcus evadit, quandoque ergo suffuso in uno oculo incipiat, videtur ob periculi certitudinem, nempe venturæ suffusionis in oculo sano, suffusus in uno tantum oculo repellendus a promotione: unde non absolute verum esse crediderim quod Navarr. in *Man. cit. c. 27. nu. 199.* dicebat, non esse scilicet par impedimentum promotionis, vel administrationis illius, quia visu caret abique eo quod intuentibus id appareat, cum abiq; ulla deformitate cum eo, qui oculo caret, idque dico ob commemoratam periculi certitudinem amittendi visum in totum, quæ major est ex parte ejus, qui alterum oculum suffusum habet, quæ ex parte ejus, qui altero oculo caret, unde magis dispensabilis videtur hic, quam ille, non obstante, quod majorem deformitatem præferat, quamobrem Navarræ sententia locum forte habebit in aliis casibus, in quibus ab aliquo alio accidenti alterius oculi visio abiq; deformitate, & abiq; eo quod quicquam intuentibus appareat, fuit amissa, at non ubi altero tantum oculo visum amittente suffuso præcesserit, quia, ut dixi, non multo post tempore uterque suffunditur, & visus in totum amittitur.

¹⁰ Est præterea notandum, quod Cataracta aliquando curatur extractione, & sunt artifices quidam ad hoc munus exercitati, qui tamen multa promittunt, promissis tamen stare ne minima quidam ex parte solent ob multas difficultates sibi occurrentes. Vtrumque tamen hoc sese habeat extractis cataractis nonnulli visum recuperare solent (debiliter tamen, & aliquando ad tempus tantum ut subjungam) nam humor, qui visum admittit & Pupillam obstruit, intra corneam, & humorem ChrySTALLINUM recluditur, & cum fuerit convenienter incrassatus à Pupillæ regione per acum vel ad inferiorem partem removetur, & verius oculi angulum transponitur; remoto ergo à Pupilla eo humore, removetur impedimentum visus, quam eo modo ægri recuperant. Sed utinam ea ratione res succederet, ut Medici promittere solent; certè tot ac tantæ conditiones concurrere debent, ut hæc cataractarum extractio sit prospicua, ut ex centum vix unus visum perfecte recuperare soleat, quomodo autem Cataractæ extrahantur docent Celsus lib. 7. c. 7. Guido de Cauliac. *Chirurg. magn. tract. 6. doct. 2. ubi de Catar. & quæ. ser. Arnald. lib. 1. Breviar. c. 14. lo. de Vigo lib. 4. Chirurg. c. 7. & ex recentioribus Hyeron. Fabrit. de oper. Chirurg. vit. de suffusion.*

¹¹ utrumque autem sit, dubium excitari potest, an qui Cataractas habebat, & eas extrahendas sibi curavit, unde visum recuperavit, possit ex sublato impedimento irregularitatis ad sacra promoveri, & in illis ministrare, & clare patet, quod cessante causa irregularitatis cesset irregularitas, & sic visum quomodocumque recuperans non prohibetur suis ordinibus defungi Majol. d. cap. 20. num. 1. sed profecto si quid ex propria sententia Arti Medicæ janito mihi pronunciare licet, non promiscue quemcumque sic visum recuperantem ab irregularitate immunem dicerem, quia facili negotio cataractæ revertuntur, ut est communis opinio experimento confirmata Arnald. ubi *supr.* quamobrem di-

cendum videtur, quod si cæcus jam fuerat promotus, & visum recuperet, possit quouque bene videt suo officio fungi, si vero non sit promotus, & per cataractarum depositionem visio recuperaverit, non tam prompte videtur se movendus, quia, ut dixi, Cataractæ de facili revertuntur, & in ea non extractione visus debilitatur, ac procedente tempore immittitur & deperditur. quod tanto magis verum erit, quanto quis post cataractarum extractionem debilius visum recuperaverit. Glaucæ dicitur visus obscuritas, quæ & Glaucoma, & Glaucofis appellatur, fitque ex humoris ChrySTALLINI crassitie. Hæc parvam de se ad extra significationem præbet, nisi quod circa pupillam profunda albedo apparet, sed visibilia quæcumque tanquam per fumum, aut nebulam ceruantur, unde & ipsa irregularitatem inducere debet, non tantum quia hoc visionis impedimentum est insigne, sed quia difficillime curationem admittit, & in dies majus efficitur, & in consummatam cæcitatem terminatur.

¹² Pannus item oculorum vitium est visioni insigniter officiens, & quandoque in totum illam adimens, ut etiam Maculæ, quæ non solum impedimentum, sed etiam deformitatem causant cooperiendo oculorum splendorem, illosque obscuros reddendo tangi quodam panno, vel alia quapiam re cooperiti essent; neque dubium est, homines ex utraque indispotione irregularitatem incurere, non inquam ex panno, aut macula utriusque oculi, sed etiam ex alterutrius tantum non minus quam ex elucatione & totali oculi alterius privatione, licet major multo deformitas appareat in Lusco, quam in habente pannum, seu maculam in oculo; non est tamen dubium, quod tam ob minorem deformitatem, quam ob minus forte visionis impedimentum (licet plerumque par in singulis horum morborum sit) magis dispensabilis videatur is, qui pannum, aut maculam in altero oculo habet, quam Luscos, aut Monoculus.

¹⁴ Fistula lachrymalis ex Ægilope, hoc est ex tuberculo in oculorum majori angulo fulto, cum male curatus est, aliquam turpitudinem habet, sed non talem, quæ possit inducere irregularitatem, non neque visui quicquam incommodi affert, secundum plurimum saltem. notandum tamen non esse fistulam lachrymalem eundem affectum cum illachrymatione oculorum, quæ Epiphora à Græcis vocatur, nam quid sit fistula lachrymalis ex ipso nomine patet, Epiphora autem, & illachrymatio est assidua humoris cujusdam reumatosi, serosi, vel catharralis lachrymarum instar ex oculis effluxio, quæ & majorem habet deformitatem plerumque, & visioni magis noxia passio est; ex decursu enim perenni hujusmodi humoris, visus incrassatur, ita ut visio debilius fiat, at in fistula nihil tale accidit, sed ex ipsa naturali fistula humor acris effluit, unde Luvenalis Sat. 10.

— Et acere malum semper stillantis oculi

qui tamen nihil visui incommodat. Præterea in fistula ab ipsa fistula lachrymali, quæ in caruncula majoris anguli oculi posita est humor effluit, in illachrymatione autem humores effluunt ab ipsa oculi substantia. Nota insuper Illachrymationem hanc non idem esse quod lippitudine, neque ex lippitudine fieri: quamquam enim in lippitudine oculi aliquando illachrymant, & plures humores ex oculis effluunt, tamen hæc illachrymatio, de qua loquimur, diversa affectio est; fit namque absque oculorum

in-

inflammatione, quæ lippitudinem semper concomitatur, & ob causam aliquæ humiditates ab oculis effluunt. Itaque non recte forte Majolus *citato. cap. 20. num. 5.* dicebat, Lippum, qui oculos lachrymantem habet perpetuo, cum putredo ab eis effluat, ab ordinibus Ecclesiasticis Canones excludunt, quando deformitas multa est ove. intellexit enim, vel intelligendum id, quod dicit, de lippitudine acera cum inflammatione, quæ tamen abique oculorum illachrymatione fieri etiam solet, sed illachrymatio, de qua nunc verba facimus, absque inflammatione oculorum fit, & habet cum se notabilem turpitudinem, ut dixi, etiam perennis fit, & incurabilis, multaque humor ab oculis descendat, causa potissima videtur inducenda irregularitatis. Sed jam de lippitudine ipsa loquamur, quæ ophthalmia dicitur, & quæ frequens est, & notabilis oculorum morbus, ex quo, ita determinantibus Canonistis homo fit irregularis: hoc tamen non indistincte accipiendum, cum ophthalmia sit morbus non immanens, sed aliquorum dierum spatium recedens, quod secundum plurimum evenit; quare non quilibet ophthalmia faciat hominem irregularem, nisi forte ad tempus: sed hujus morbi tres potissimum species constituantur, prima in qua dolor tantum, pruritus, & rubedo oculorum abque insigni tumore apparet, diciturque ophthalmia spuria, ac notha, vel pleud- ophthalmia, fitque ut plurimum ad causas externas, quæ plurimum caput ipsum calefacere aptæ sunt, Græcis alio nomine Taraxis appellatur, Latinis oculorum perturbatio. Secunda species est, quando dolor, pruritus & rubedo notabiliora sunt, & lachrymæ effluunt copiosæ, Egerque lumen externum sustinere vix potest, & hæc proprie ophthalmia dicitur. Tertia species adhuc gravior Secunda est, diciturque Chymosis, & in hac oculi plurimum rubent, intollerabiliter pruriunt, & acutissime dolent, palpebræque simul cum universo oculo tument, & indefinenter illachrymant; ac abique alia determinatione patet, maximam intervenire causam Irregularitatis in tertia specie, magnam in secunda, minorem in prima, in singulis autem irregularitas temporanea est, recedente enim morbo, quod fit brevi aliquorum dierum spatium, & quando retardatur spatium quadraginta, abique dubio irregularitas cessat. Sed aliquando Ophthalmia nunquam recedit, alias autem recedit quidem, sed de novo, & facile quæcumque ex causa recurrit; & in utraque hæc ophthalmia specie turpitudine est insignis, & incommodum notabile, & quod majus quid est, tam turpitudinem, quam impedimentum in dies crescunt, nam oculi non modo propriam aciem amittunt, sed procedente tempore minores fiunt, & contabescunt non aliter, quam in senibus, de quibus Luvenal. *cit. Sat. 6.*

Fiant obscuri dentes, oculique minores.

& ex his nova, ac multo major deformitas, ac noyum, & multo majus impedimentum, quædam dubium nullum excitare debeat, an irregularitatem inducant, nec ne, cum res clara undequaque sit.

¹⁷ Antequam autem absolvamus sermonem de vitiiis oculorum, aliquid dicendum de vitiiis quarundam partium circumjacentium, & ad ipsos oculos pertinentium, quæ sunt Cilia, Supercilia, Palpebræ: non enim nullius momenti sunt, quæ circa hæc partes considerate operæ pretium est. Et primo supercilia depilata, & glabra non tantum inveniatem, sed & deformitatem causant, cui si addas eorum glabritiem portendere deterius malum, ac

præcipue signum esse non contemnendi morbi Gallici, videndum, an ex hoc inducatur irregularitas. certe ipse morbus Gallicus per se, ubi per exteriora signa, ac patentia manifestum se faciat, irregularem hominem facit, si non alia ex causa, saltem ob publicum scandalum. sed de morbo Gallico singillatim in sequentibus verba faciemus, cum multa peculiariter consideranda circa illum occurrant ad præsens argumentum facientia.

¹⁸ Verum adhuc multo majorem deformitatem non sine incommodo habent cilia depilata, hoc est palpebræ ipsæ pilis destitutæ, non tamen tam de facili deslyium patiuntur; sed si deslyant, horrorem quemdam intuentibus intuentur, unde circumscripto etiam non unico impedimento, quod ex horum pilorum defectu emanat, militat causa evidens irregularitatis ex prædicto horrore intuentibus incusfo.

¹⁹ Palpebræ (quæ soli homini, & struthiocameli duplices sunt, nempe superior & inferior) si aliquo modo male afficiantur, ut exempli gratia si corrosa vel in totum, vel ex parte sint, si convulsæ maneant, vel relaxatæ, ita ut reclinari, & attolli cum opus fuerit, non possint, si una alteri adhaereat, si irremediabilem livorem, ac turpem contraxerint, dubitandi causam præbent, an faciant Irregularitatis locum. ac certe si corrosæ sint etiam aliqua ex parte ob horrorem, quem inducunt, summam deformitatem præ se ferunt, quæ sufficiens causa Irregularitatis à Canonistis judicatur. Si convulsæ sint, ita ut oculi claudi nullo modo possint, non caret dubio, an faciant hominem irregularem; & sic in reliquis in quibus omnibus, pro majori, vel minori turpitudine, & impedimento Episcopus dijudicare solet, an irregularitati sit locus, necne; pro qua re illud notum sit, minorem deformitatem, ac minus etiam incommodum afferre corrosionem, vel privationem totalem inferioris palpebræ, quam superioris. Paralysis autem non magnam habet deformitatem, neque magnum incommodum; contra, insignem habet convulsio, & incommodum etiam majus. sed circa erosionem, & deficientiam palpebrarum illud animadvertendum, quod non solum tota superior palpebra deficiens, aut corrosa magnam affert deformitatem, & incommodum, sed etiam pars ejus aliqua notabilis, ut superius innuebam, præcipue autem si ungula vel corona deficiat, nempe pars illa extrema cartilaginosa, cui pili adherent: itaque hæc Canonistis observanda propono, ut ipsi determinent, an sint causæ sufficientes inducendi Irregularitatem, & quæ dispensationem admittant, quæ non.

²⁰ Sunt tandem nonnulla vitia, quæ visionem insigniter lædant, ob Aquei humoris non naturalem constitutionem, sed præcipue ob ejus effusionem, ex qua notabile nocumentum actioni videndi communicatur, immo & interdum perit ex ejus effusione omnino videndi actio, unde & ex hac causa, quemadmodum ex plerisque ex superioribus inducitur irregularitas. Quoniam tamen hic humor, etiam si deperdat, solet de novo regenerari, ac visus recuperari, ut experimento proprio docet Gal. lib. 1. de *synops. causis cap. 2.* & attestari proprio quoque experimento ipse possum, in duobus viris, qui maximo incendio coercendo operam dantes, ex caumate summo visum amiserant ob, apuci seu albuginei humoris consumptionem: quibus experimentis suffragantur alia doctorum hominum testimonia apud Daniel. Sennert. lib. 1. *pract. par. 3. sect. 2.*

21 *sect. 2. cap. 34.* hinc idem dubium enasci in hoc casu potest, quod in visus recuperatione per Cataractum extractionem moveri posse dixi; sed libentius multo cum his dispensandum censerem, quam cum his, qui ex Cataracta visum amiserant, quippe cum ex Cataractis extractis non solum remaneat visus debilitas, sed immineat semper periculum reincedendi, ut ibi dixi, ac in hoc casu & visus omnino recuperatur, & nullum periculum recidivæ timeri potest.

Erant & alii permulti oculorum morbi, qui vel visum impediunt, vel deformitatem faciunt, vel utrumque simul causant, sed quia non omnia, ac singula possunt hic recenseri, satis illud sit dixisse, quod omnia ex magnitudine impediunt, & deformitatis determinationem recipiunt, juxta quam Episcopus vel per se, vel cum Medicorum consilio in nonnullis calibus dubiis judicabit, quando faciant irregularitatem, & quando dispensationem admittant, quando vero non.

S V M M A R I V M.

- 1 *Nasus inter animalia soli homini datus, ejusque dignitas.*
- 2 *Nasi magnitudo, aut exilitas notabilis inducit irregularitatem.*
- 3 *Nasi tortuositas duplex, & quoniam faciat hominem irregularem.*
- 4 *Nasi carentia inducit irregularitatem à solo Papa dispensabilem.*
- 5 *Ex Nasi deperditione in altero conjugis sponsalia juramento firmata dissolvi possunt, & utrum recuperato Naso reintegrari debeant, num. seq.*
- 6 *Vicera Narium an irregularitatem inducant.*
- 7 *Polypus diversæ speciei, & quam inducat irregularitatem.*
- 8 *Narium caruncula quando faciant irregularem.*
- 9 *Hæmorrhoides Nasi an, & quando faciant hominem irregularem.*
- 10 *Narium factor ex quibus causis provenire solet, & quando inducat irregularitatem.*
- 11 *Surditas perfecta, seu confirmata facit hominem irregularem.*
- 12 *Gravi auditu laborantes, qui serdastri dicuntur, an sint irregulares.*
- 13 *Auricula in totum abscissa an faciat hominem irregularem, etiam sit membrum, necne, num. seq.*
- 14 *Labiorum ulcera si notabilia sunt, & malignæ naturæ, dant causam irregularitati.*
- 15 *Labiorum corrosio summam deformitatem, ac dedecus affert, & quam irregularitatem inducat, & à quo dispensabilem.*
- 16 *Labium inferius relaxatum, maxime si mentum simul cum eo decidat, quodnam incommodum sanitatis afferat, & quam irregularitatem inducat.*

De Nasi vitiis, Aurium, ac Labiorum.

Q V Æ S T I O VIII.

Quantam utilitatem, ac quantum decoris obtineat in homine pars illa conspicua, ac prominens faciei, quæ Nasus dicitur, notum feci alias lib. 5. *harum Quæstionum Tit. 3. quæst. 4. à num. 1. ad 1. plures seqq.* hæc pars soli homini à Natura concessa,

ac tanti ea de re æstimatur, ut non solum ejus exilitas, sed formositas, ac recta constitutio requiratur, ut quis ad sacra admitti possit: illud profecto palam est, ejus excessum in magnitudine, vel parvitate hominem antiquitus à sacerdotii consortio reppulisse, ut habetur Levit. *cap. 21. vers. 18.* & notavi etiam loco cit. *num. 17.* Neque injuria id factum est, siquidem Nasus primum in facie in intentum conspectum venit, & faciei deformitatem, aut formositatem primus prodit, præterquam quod interioris quoque pulchritudinis index habetur, obtortus enim nasus pravos mores ostendit, ac mentem obtortam, sicuti loco citato dixi. In eo ergo considerari possunt quamplurima vitia, ex quorum culpa homo irregularitatem contrahat, ac primo Nasi magnitudo, quam exilitas consideratur, ex cuius utriusque culpa, si notabilis sit, irregularitas inducitur. *Majol. lib. 1. de Irreg. cap. 22. sub num. 1.* sed tam magnitudo, quam exilitas à natura esse potest, & à morbo; sed si magnitudo, vel exilitas sit à natura animi potius vitium, quam corporis portendit; contra si sit ex accidenti, & à morbo, potius corporis infirmitatem portendit, quam Animi. Irregularitas utroque modo inducitur secundum Canonistas ob deformitatem, Medicus tam prædictas etiam causas considerat, nempe Animi pravam dispositionem, & corporis latentem morbum, & quidem notabilem, eruntque etiam in hoc hujusmodi irregularitates differentes ex eo quod naturalia vitia non possunt amoveri, accidentalia autem si de iis, quæ ad magnitudinem spectant loquamur, amoveri interdum possunt, si vero de iis, quæ ad exilitatem, & nequam amoveantur, nisi exilitas fieret ex totali, aut partiali privatione Nasi, nam tunc reparatur, ut alias dixi.

De naturali igitur vitio quoad magnitudinem, & exiguitatem, non est quicquam addendum: de magnitudine accidentaliter observamus, quod Nasus aliquibus vel ob affluxum humorum, vel post apostemata, vel ob aliquam excrementiam (omnia autem hæc in idem recidunt quoad causam talem ægritudinem generantem) adeo excrevit, ut magnam inducat turpitudinem, immo & incommodum cessante autem humorem affluxu, vel diminuta ex arte excrementia, aut sanato Apostemate, Nasus ad naturalem formam redire plerumque solet, & omnis turpitudinis inde emanans cessat, quæ cessante, cessat etiam Irregularitatis causa, ut alias dictum est. Sed Nasi exilitas non tam de facili est amovibilis, ut observari potest quotidie in aliquibus, quibus ob ulcus interdum, vel ob quamcumque aliam causam Nasus indies decrescit, corosis naribus, & subsidente ipso Naso: nam potest quidem prohiberi aliquando, ne ulterius decrescat, & in totum amittatur, prohibendo humorum affluxum, & ulcus consolidando, sed quod deperditum est per se non amplius recuperatur, sed ex arte cum maxima tamen difficultate; & in hac Nasi exiguitate semper remanet latentis, ac magni morbi causa, unde etiam si recuperetur, non effugitur ex mea sententia irregularitas proveniens à prædicto morbo, qui ut plurimum Gallicus, vel malignus est. Ex quibus Canonistæ quod & alias proposui discutendum, videant, an irregularitas proveniens ex hujusmodi Nasi exilitate cessat, si Nasus ad naturalem statum per artis præsidia redierit. Ad Nasi etiam deformitatem pertinet illius tortuositas, & hæc quoque esse potest naturalis, & acidentalis; naturalis majorem causam præbet

præbet irregularitati, quam magnitudo, & exilitas duplici ex causa, nam & magis decori faciei officit, si insignis sit, & majus vitium Animi portendit, ut dixi enim Animi tortuositatem denotat, & est ex signis minus fallacibus, cum raro, immo rarissimo talis tortuositas existat absque morum pravitate. Quæ autem accidentalis est nihil quicquam tale significat, & quia non nisi ex magnis morbis provenire solet, non facile succedit, ut homo cum tali tortuositate Nasi supervivatur; convulsionem enim maximam internarum Cerebri partium ostendit, & est ex signis non solum læthalibus, sed ex iis quæ proximam mortem significant, *Hipp. lib. 1. Prægnos. part. 17.* ubique *Bened. Victor. Cardan. aliis que in comm.*

4 Sed & præter figuræ depravationem in Naso, ejus carentia maxime in considerationem venit, ob quam nulla difficultas est, quamcumque fieri irregularem, atque à solo Papa dispensari posse *Majol. lib. 1. de Irreg. cap. 22. num. 2.* quæ regula videtur mihi excendenda, ut non solum locum habeat in totali carentia Nasi, sed etiam in aliqua pars ipsius notabilis deficiat, vel si omnino subleat ita, ut eminentia ipsius non amplius appareat; nam & totalis carentia, & partialis, si à morbo proveniat, majorem subesse causam morbi denotat, ut jam superius dixi, ubi etiam de reparatione Nasi verba feci, & alias ex Sanchez dixi, sponsalia juramento etiam firmata ex deperditione Nasi alterius conjugum dissolvi posse, & dubitavi, an ex reparatione Nasi sponsalia redintegrantur; & quia deperditio Nasi habet causam ut plurimum morbosam, & quidem gravissimam, & ut plurimum contagiosam, videbatur mihi dicendum, non teneri sponsum sanum sponsalia redintegrare etiam recuperato Naso per sponsum infirmum; idemque crediderim dicendum quoad irregularitatem, cum etiam recuperato Naso ex Gallico ac sævo morbo deperdito, urgeat ipsa morbi Gallici malitia, sed Canonistæ magis ad rem hæc determinabunt. Sed ponamus Nalum quem non à morbo, sed in bello amisisse, vel illi fuisse ab hostibus præcisum, vel quomodocumque per vim externam fuisse deperditum, ac deinde arte recuperatum, certe viderentur spem sponsalia redintegrari debere, de Irregularitate autem quid sit determinandum, non tam in proparulo est. si enim Nasus in rixa, & maxime injusta fuerit amissus, urget scandalum, quod cum maxima ex parte cessat recuperato Naso. Porro Nalum deperditum ita reparari posse, ut nullam invenustatem, neque deformitatem præferat, ostendunt opere, & sermone plures Medici, sed ex his vide præcipue Talliacotium de *Cur. Chirurg. lib. 1. cap. 19. & seqq.* & Cortesium *Misellan. dec. 3.*

Præter commemoratas Nasi deformitates, & incommoda, in eo veniunt plura alia vitia, ut ulcera, & quidem maligna, & cacœthica, caruncula, apostemata, inflammationes, tumores, hæmorrhoides, Polypus, fetor, & id genus alia. Et quoad ulceratum certum est, ea non solum esse plerumque maligna, sed & turpitudinem, & indecentiam multum afferre; quia ut plurimum vel saniosam materiam per nares ex ipsorum culpa expargatur cum fetore, vel solum fetorem reddere, sed tantum, ut à propinquis tolerari absque stomacho non possit; & quia urget etiam difficultas, sanationis, & latentis morbi suspicio, immo certitudo, videant Canonistæ, cum hujusmodi ulcera ad prædictam gravi-

tatem pervenerint, vitium irregularitas talis sit, ut ab Episcopo dispensari possit, vel eius dispensatio ad Papæ auctoritatem referatur.

Quoad Apostemata, tumores, & id genus alios morbos sciendum, omnia venire sub nomine Polypi, teste Falloppio *lib. de Tumor. c. 23.* Est tamen Polypus non unius generis, nec quoad turpitudinem, nec quoad sanitatis incommodum, nec quoad curationis difficultatem; cum alius sit maximus, & insignis, alius hoc minor, alius sanitati summopere officiat, alius autem panem, & alius facile sanatur, alius vero difficillime, aut nunquam; immo alius est, qui neque curari potest, neque tangi se illo modo permittitur, ut quando in Cancri naturam degeneravit; verus tamen Polypus duplex est, unus qui simplex tumor est absque ulla cacœthica, seu malignitate; alter qui cancerosus existit; & licet, quando Polypus cancerosus est, curationem non admittat, non tamen quando simplex tumor ex curatu adeo facilis existit, quin saltum negotii Medicis exhibet, quia plerumque inter curandam in cancerum degenerat, unde jure merito à Talliacotio de *Curt. lib. 1. cap. 21.* inter eas operationes Chirurgicæ Polypi extractionem enumerat, quæ non sine summa molestia, & periculo sunt, & quæ summam curantis industriam exposcunt. Sed cur hic tumor vocetur Polypus, si quis scire desiderat, duplicem causam ab Auctoribus assignatam esse cognoscatur; una quod ejus substantia mollis est, & alba, ad instar Polypi piscis, altera quod non minus quam idem piscis Polypus tenaciter adhæret parti, quam primo apprehenderit, unde facete Plautus in *Aulul. Act. 1. Scen. 4.* alias à me ad hoc ipsum propositum adductus ad avaros denotandos dicebat.

Ego istos novi Polypos, qui ubi quid extigerint, tenent, eodem modo tumor hic adeo tenaciter naribus hæret, ut non nisi illum circum circa excidendo curari possit, & habet præterea non aliter quam ipse piscis Polypus velati multos pedes, quibus affectam partem archissime alligant, tenet. Sed hæc ex abundantia, quod ad rem nostram facit, illud est, hunc tumorem afferre secum & deformitatem, & sanitatis detrimentum, & scandalum, quæ omnia apud Canonistas sunt potissimæ Irregularitatis causæ, quæ quanto minus amovibiles sunt, tanto minus dispensabilem irregularitatem inducunt, unde magis dispensabilis erit, quæ provenit ex simplici Polypo, quam ex cancerolo, ut patet.

Non habent omnino eadem incommoda Nasium caruncula nisi notabilis sint magnitudinis, cum tutior, & facilius earum curatio sit, imo neque eandem turpitudinem afferunt, neque incommodi tantumdem ut Polypus; proximior nature Polypi est hæmorrhoides, & curam fortitur Polypo similem; 10 unus tantum timor in ejus curatione imminet, ne scilicet ad ejus curationem hæmorrhagia, hoc est, sanguinis fluxus sequatur, qui non facile deinceps cohiberi possit. Interim Hæmorrhoides habet turpitudinem Polypi non ab similem, majorem tamen, aut minorem prout major, aut minor est, quæ causa absque dubio irregularitatem apud Canonistas inducit; per quem tamen sit dispensabilis, ipsi stantent. Narium factor alia passio est ipsarum Narium, qui aliquando tantus est, ut nonnullis animi defectum excitet, dum illum percipiunt, aliis præ animi angustia difficultatem respirationis causet, aliis vomitum excutiat; & licet nihil exterius hoc vitium interdum se prodant, neque ullam turpitudinem ostendat,